

РОЗДІЛ V. ПРОБЛЕМИ КОРЕКЦІЙНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

УДК 376.1-056.264:373.2

Ірина Брушневська

Східноєвропейський національний університет

імені Лесі Українки

ORCID ID 0000-0002-3381-6490

ОБҐРУНТУВАННЯ КРИТЕРІАЛЬНО-ДІАГНОСТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ ВИВЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНОГО КОМПОНЕНТА В ДІТЕЙ П'ЯТОГО РОКУ ЖИТТЯ ІЗ ЗНМ

У статті автор обґрунтовує необхідність вивчення сформованості комунікативного компонента мовленнєвої діяльності в дітей п'ятого року життя із ЗНМ шляхом створення та застосування критеріально-діагностичний комплексу на основі аналізу й узагальнення психолінгвістичної, психолого-педагогічної, лінгвістичної, логопедичної та методичної літератури. Розроблені рівні та критерії оцінювання дозволять у подальшому визначити рівні сформованості пізнавального та мовленнєвого розвитку, що лежать в основі комунікативного компонента мовленнєвої діяльності. На основі отриманих результатів буде розроблено зміст методики формування комунікативного компонента в дітей п'ятого року життя із ЗНМ.

Ключові слова: комунікативний компонент, мовленнєва діяльність, загальний недорозвиток мовлення, діти п'ятого року життя.

Постановка проблеми. Як свідчать дослідження Л. Виготського, О. Лурія, І. Марковської, В. Лебединської, Є. Соботович та інших авторів, вплив негативних ендо- та екзогенних факторів різного генезису на організм дитини спричинюють порушення мовленнєвої функції, в основі яких - недостатня сформованість як лінгвістичного, так і комунікативного компонентів мовленнєвої діяльності, що виражаються в неправильному використанні мовних елементів у процесі словотвору, розумінні складних граматичних категорій, побудові різних граматичних конструкцій під час висловлювання.

Аналіз науково-методичної література та досвід практичної роботи засвідчують, що на сьогодні одним із найпоширеніших порушень психофізичного розвитку серед дошкільників є загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ), під яким відповідно до сучасних явлень у логопедичній науці (Ю. Рібцун) розуміють складне мовленнєве порушення, що проявляється в недостатній чи повній несформованості всіх складових мовленнєвої діяльності (фонетико-фонематичної, лексичної, граматичної) на імпресивному та / чи експресивному рівні, а також тих функцій і операцій, які забезпечують засвоєння мови (зокрема, мисленнєвих функцій і операцій, функцій сприймання, уваги, пам'яті та контролю різних модальностей) унаслідок дії шкідливих екзогенних і / чи ендогенних факторів на різних етапах розвитку (пренатальному, натальному, постнатальному) [3, 3].

У дітей зазначеної категорії домінують порушення мовленнєвої діяльності внаслідок несформованості її структурних компонентів, що найбільш виразно проявляється в процесі комунікативної взаємодії. Актуальність вивчення сформованості комунікативного компонента в дітей із ЗНМ визначається його пріоритетністю для розвитку спілкування й передачі інформації в процесі мовленнєвої діяльності, мислення, інтелектуальних функцій, особистісного зростання.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми формування комунікативного компонента розглядаються в роботах науковців Л. Андрусишиної, Ю. Рібцун, Є. Соботович, В. Тищенко та ін. Ми погоджуємося з трактуванням науковцями комунікативного компонента в мовленнєвій діяльності як реалізації комунікативної функції мовлення в процесі вербального спілкування, що означає використання суб'єктом мови як засобу передачі й засвоєння суспільно-історичного досвіду, встановлення комунікації, планування своїх дій [4]. Однак теоретичний аналіз літератури з проблеми дослідження свідчить про відсутність цілісних уявлень про стан сформованості комунікативного компонента в дітей саме п'ятого року життя із ЗНМ. Так було встановлено, що практично невивченими є механізми порушень та етапи формування даної ланки мовленнєвої діяльності. У зв'язку з цим виникла необхідність у проведенні спеціального експериментального вивчення сформованості комунікативного компонента в дітей п'ятого року життя із ЗНМ.

Мета статті. Обґрунтувати критеріально-діагностичний комплекс вивчення комунікативного компонента в дітей п'ятого року життя із ЗНМ.

Методи дослідження: аналіз і узагальнення психолінгвістичної, психолого-педагогічної, лінгвістичної, логопедичної та методичної літератури.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до концепції, запропонованої Є. Соботович [4, 23], лінгвістичний компонент мовленнєвої діяльності спрямований на засвоєння мови, а комунікативний — на її використання в актах комунікації. Науковець у своїх дослідженнях зазначає, що розглядати лінгвістичний компонент мовленнєвої діяльності можна як певний круг мовних знань, мовну компетенцію, яка формується в процесі оволодіння мовою та без якої володіння нею є неможливим.

Лінгвістичний і комунікативний компоненти є взаємообумовленими та знаходяться в тісному взаємозв'язку, проходячи в онтогенезі складний шлях становлення й розвитку. Такий розвиток відбувається внаслідок формування в дитини складної системи мовленнєвих механізмів: загально-функціональних (сприймання, мислення, пам'ять, увага тощо) і специфічних мовленнєвих (аналітико-синтетична діяльність слухового та мовленнєво-рухового аналізаторів, симультанний та сукцесивний аналіз і синтез, імовірне прогнозування) (Л. Андрусишина, А. Валлон, Л. Виготський, М. Жинкін, І. Зимня, О. Леонтьєв, О. Лурія, Ю. Рібцун,

С. Рубінштейн, Є. Соботович, В. Тарасун та ін.). Окреслені механізми зумовлюють, насамперед, засвоєння семантики мовних знаків (лінгвістичний компонент мовленнєвої діяльності), а також процеси прийому та передачі вербальної інформації (комунікативний компонент мовленнєвої діяльності) (О. Леонтьєв, Ю. Рібцун, Є. Соботович, В. Тищенко, О. Шахнарович та ін.).

Комунікативний компонент мовленнєвої діяльності являє собою процес утримання складної багатоопераційної структури мовленнєвих дій, куди входять операції:

- випереджувального синтезу (ймовірного прогнозування),
- аналізу та контролю (самоконтролю) на різних рівнях.

Є. Соботович вважає, що необхідною умовою оволодіння комунікативним компонентом є формування дій породження та розуміння мовленнєвого висловлювання. Погоджуючись із таким твердженням, ми окремо акцентуємо увагу на тому, що повноцінне формування й розвиток комунікативного компоненту мовленнєвої діяльності дітей п'ятого року життя із ЗНМ забезпечують не тільки специфічні мовленнєві механізми, які тісно пов'язані з аналітико-синтетичною діяльністю мовно-слухового та мовно-рухового аналізаторів. Вагому роль відіграють також загально-функціональні психологічні механізми (пам'ять, увага, мислення, сприймання). Порушення будь-якої ланки механізмів є каталізатором подальших негативних модифікацій у мовленнєвій діяльності дитини. Неоднорідність і складнофункціональність механізмів мовленнєвої діяльності зумовили необхідність розробки критеріально-діагностичного комплексу вивчення комунікативного компонента в дітей п'ятого року життя із ЗНМ.

Нами для вивчення було обрано найбільш чисельну проблемну категорію дошкільників – дітей п'ятого року життя із загальним недорозвитком мовлення. Вікова категорія зумовлена тим, що докладний теоретичний аналіз джерельної бази (Ю. Рібцун, Є. Соботович, В. Тищенко, Т. Філічева, Г. Чіркїна) засвідчив, що увага науковців і практиків здебільшого зосереджена на особливостях навчання, виховання й розвитку дітей старшого дошкільного віку. Однак складність структури мовленнєвої діяльності дітей із ЗНМ вимагає впровадження цілісної системи цілеспрямованої роботи з її формування значно раніше. Надзвичайно важливим для формування мовлення є п'ятий рік життя, коли розвиток дитини відбувається особливо інтенсивно. Розвиток психічних процесів у цей період характеризується зростанням довільності, цілеспрямованості сприймання, уваги, пам'яті, вдосконалюється наочно-образне мислення. Психологи зазначають, що саме на п'ятому році життя в дітей активно зростає потреба й зацікавленість у якісному спілкуванні з дорослими та однолітками. Мовленнєва взаємодія має яскраво виражений

емоційний підтекст: прихильність дорослого або ровесника є стимулом до наслідування його мовленнєвої поведінки.

У мовленнєвій діяльності також відбуваються якісні позитивні зміни. Потреба в пізнанні навколишнього світу за допомогою підказок і пояснень дорослих стимулює розвиток у дітей п'ятого року життя пояснювального мовлення. Інтенсивно збагачуються активний і пасивний словники, зокрема, за рахунок слів-конкретних назв, функціональних ознак і властивостей, узагальнюючих слів, дієслів, що передають стани й переживання людини тощо. Діти починають опановувати різні типи лексичних явищ (синонімія, антонімія, паронімія, деякі переносні, похідні слова). Відбувається вдосконалення граматичної складової мовлення, хоча аграматизми все ще мають місце. За умов звичайного розвитку п'ятирічні діти навчаються розрізняти всі звуки рідної мови, порівнювати їх за висотою, дзвінкістю та глухістю.

Разом із тим мовленнєва функціональна система в цей період зазнає шкідливого впливу різноманітних несприятливих факторів, які негативно впливають на її формування як кількісно, так і якісно, спричиняючи вторинні відхилення в пізнавальній, комунікативній і навчальній діяльності дітей. Увага науковців і практиків до дітей-п'ятирічок є обґрунтованою з огляду співвідношення результативності вимог і досягнень завтрашнього першокласника. Базовим показником інтелектуального розвитку даної вікової групи дітей є їхнє мовлення. Саме тому набуває актуальності питання діагностики сформованості комунікативного компонента в дошкільників саме п'ятого року життя із ЗНМ.

Серед чисельної категорії дошкільників із загальним недорозвитком мовлення для експериментального дослідження ми обрали дітей з III рівнем мовленнєвого розвитку. Вибір зумовлений, насамперед, тим, що комунікативне спрямування мовленнєвої діяльності при I та II рівні мовленнєвого розвитку практично відсутнє: фразове та зв'язне мовлення перебувають на початкових рівнях. Комунікація дітей з III рівнем ЗНМ характеризується наявністю розгорнутого фразового мовлення з елементами лексико-граматичного та фонетико-фонематичного недорозвитку. Рівень сформованості фонематичного сприймання, фонематичного аналізу, звуковимови, активного й пасивного словників, граматичних і синтаксичних навичок зазначеної категорії дітей дасть можливість продіагностувати та знайти слабку ланку у формуванні комунікативного компоненту. Ці самі чинники, а також рівень сформованості основних психічних функцій, дають можливість нам висунути гіпотезу про те, що корекційно-логопедичний вплив, спрямований на розвиток комунікативного компоненту мовленнєвої діяльності дітей п'ятого року життя із ЗНМ, буде більш результативним саме із зазначеною категорією дошкільників.

Діагностичні проби проводилися з дітьми п'ятого року життя з III рівнем мовленнєвого розвитку, які є вихованцями спеціалізованих логопедичних груп дошкільних навчальних закладів №5, №9, №28, №39 м. Луцька Волинської області.

Важливо зазначити, що особливості порушення різних ланок мовленнєвої діяльності та пізнавального розвитку ґрунтовно вивчені багатьма науковцями (О. Мастюкова, Ю. Рібцун, Є. Соботович, В. Тарасун, В. Тищенко, Л. Трофименко та ін.). Однак вивчення механізмів порушення саме комунікативного компонента є недостатньо висвітленим, що й зумовлює актуальність запропонованої діагностичної методики.

Мета запропонованих діагностичних завдань:

- визначити специфіку формування основних складових пізнавального розвитку в дітей п'ятого року життя із ЗНМ;
- визначити рівень сформованості основних ланок мовленнєвого розвитку (на вербальному та невербальному рівні);
- проаналізувати особливості формування комунікативного компонента мовленнєвої діяльності в дітей п'ятого року життя із ЗНМ.

Зміст експериментального дослідження склали два діагностичних блоки: діагностика пізнавального розвитку та діагностика мовленнєвого розвитку. До складу обох блоків увійшли авторські діагностичні завдання для визначення рівня сформованості ймовірного прогнозування на вербальному та невербальному рівні в авторській класифікації.

Під час розробки діагностичного механізму пізнавального розвитку дітей п'ятого року життя із ЗНМ ми вважали за потрібне використати психодіагностичні методики визначення рівня сформованості основних психічних механізмів (С. Забрамної, Я. Йєрасика, Р. Немова, А. Палій). Різноманітність методик зумовлена неоднорідністю рівнів сформованих психічних процесів у дітей із III рівнем мовленнєвого розвитку. Мета запропонованих діагностичних завдань – визначення ступеня порушення основних психічних функцій у дітей п'ятого року життя із ЗНМ.

В основу методики дослідження було покладено серію пізнавальних завдань, які були диференційовані за такими блоками:

- діагностика сприймання (зорового, слухового);
- діагностика уваги (стійкість, розподіл, концентрація зорової та слухової уваги);
- діагностика пам'яті (мимовільного, довільного запам'ятовування, оперативного слухового запам'ятовування, співвідношення мимовільної і довільної пам'яті, рухової пам'яті дітей, довготривалої пам'яті дітей, складання картини по пам'яті з частинок);
- методика оцінки образно-логічного мислення (розумових операцій аналізу й узагальнення, процесу класифікації, міркування, розуміння дітьми сюжетних картин, вербального мислення);

- методика діагностики емоційно-вольової сфери;
- методика діагностики сформованості ймовірного прогнозування (зорового, слухового, рухового).

Серія діагностичних завдань для визначення рівня сформованості мовленнєвого розвитку в дітей п'ятого року життя із ЗНМ складається з циклу блоків:

- обстеження артикуляційної моторики;
- обстеження фонематичної системи мовлення (фонематичне сприймання, фонематичний слух, фонематичний аналіз і фонематичне уявлення);

- діагностика звуковимови (вимова звуків, складова структура слів);
- обстеження словникового запасу (вивчення об'єму активного словника, наявність у ньому слів різних частин мови, узагальнюючих слів, синонімів, антонімів, паронімів, споріднених слів);

- обстеження граматичного ладу мовлення (наявність у мовленні прийменників, вміння розрізняти іменники та займенники за родами, утворювати множину іменників, діагностика навичок узгодження числівників з іменниками, зміни іменників і прикметників за відмінками, вивчення вміння дітей узгоджувати прикметники з іменниками в роді й числі, змінювати дієслова за особами й числами, диференціювати слова з різними суфіксами, диференціювати дієслова, що мають спільний корінь);

- обстеження зв'язного мовлення (вивчення вміння дітей складати речення за окремими сюжетними малюнками, за серією сюжетних малюнків, переказ тексту (знайомої казки або короткого оповідання), складання оповідання за малюнком або серією сюжетних малюнків, складання оповідання на основі особистого досвіду, складання оповідання-опису);

- обстеження дрібної моторики рук;
- діагностика сформованості ймовірного прогнозування на невербальному (граматичне, складове, лексичне, морфологічне, синтаксичне) та вербальному (фонологічне, фонетичне, складове, лексичне, морфологічне, граматичне, синтаксичне) рівнях.

Добір мовленнєвого матеріалу для діагностичних проб здійснювався з урахуванням рівня мовленнєвого розвитку, мовленнєвого досвіду дітей, чинних програм корекційної роботи з дітьми із ЗНМ, загальнодидактичних принципів науковості, системності, послідовності, перспективності, доступності та індивідуалізації. Основними критеріями доцільності вибору слугували доступність, зрозумілість слів відповідно рівню мовленнєвого розвитку дітей з III рівнем ЗНМ, активна практика попереднього їх застосування. Це дало можливість забезпечити мінімальну похибку під час обробки результатів, виключивши помилки, пов'язані з нерозумінням або недостатнім засвоєнням мовного матеріалу.

Зауважимо також, що до складу експериментальної та контрольної груп входили діти п'ятого року життя із звичайним розвитком та із III рівнем мовленнєвого розвитку, які відвідували дошкільний навчальний заклад і володіють на рівні розуміння поняттями «звук», «склад», «словосполучення», «речення».

Діагностичні завдання пропонувалися дітям дозовано, з врахуванням реального стану показників мовленнєвого розвитку, у максимально зрозумілій формі. У разі необхідності дітям надавалися пояснення, наводилися аналогічні приклади.

Методика проведення діагностичних проб передбачала повідомлення дитині конкретного завдання, інструкції щодо його виконання, наявність стимульного матеріалу, варіанти допомоги дорослого, критерії оцінювання результату роботи.

Визначити рівень сформованості комунікативного компонента мовленнєвої діяльності дітей п'ятого року життя із ЗНМ можна завдяки використанню критеріального підходу, який дасть можливість визначити та обґрунтувати критерії та рівні його сформованості. Нагадаємо, що критерієм є «підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірило. Критерієм правильності теоретичних висновків, як відомо, є практика» [2, 588]. Для більш повної характеристики цього поняття ми погоджуємось та використаємо у своїх дослідженнях такі визначення [1, 47]: критерії – це якості, властивості, ознаки об'єкта, що вивчається, які дають можливість зробити висновки про стан і рівень його сформованості та розвитку; показники – це кількісні та якісні характеристики сформованості кожної якості, властивості, ознаки об'єкту, що вивчається, тобто міра (ступінь) сформованості того чи іншого критерію.

До кожної діагностичної проби нами були розроблені оціночні критерії з метою визначення рівнів сформованості пізнавального та мовленнєвого розвитку. Це, зокрема:

- правильність виконання завдання (правильно чи неправильно);
- самостійність виконання (самостійно чи з допомогою дорослого);
- характер використаної педагогічної допомоги та її вплив на результати виконання завдання (який тип підказки використовувався, чи спрощувало це суттєво пізнавальне завдання).

Розроблені критерії оцінювання дозволяють визначити рівні сформованості пізнавального та мовленнєвого розвитку, що лежать в основі комунікативного компонента мовленнєвої діяльності. На основі отриманих результатів розроблено зміст методики формування комунікативного компонента в дітей п'ятого року життя із ЗНМ.

За результатами діагностики, на основі якісних і кількісних характеристик відповідей дітей було визначено рівні (високий, достатній, низький) сформованості комунікативного компоненту мовленнєвої

діяльності дітей п'ятого року життя із ЗНМ. У визначенні рівнів ми пропонуємо взяти за основу такі показники:

✓ високий – відповіді дітей правильні, самостійні, повні, змістовні, без додаткових пояснень та інструкцій дорослого;

✓ достатній – відповіді дітей правильні, повні, змістовні, використовувалася незначна допомога дорослого у вигляді аналогічних прикладів, пояснення значення слова, додаткових стимульних (зорових, слухових) підказок, вибору з декількох варіантів відповіді;

✓ низький – відсутність відповіді навіть після допомоги, підказки, проведеної аналогії дорослого.

Отримані результати діагностичного дослідження рівня сформованості комунікативного компонента мовленнєвої діяльності дозволяють не тільки об'єктивно, повно оцінити й визначити рівні комунікативної компетенції, але й позиціонувати відповідні напрями корекційно-розвивальної роботи із зазначеною категорією дітей.

Відповідно до зазначених критеріїв було розроблено шкалу оцінювання результатів виконання завдань:

Рівень	Бал	Критерії
Високий	2	Завдання виконано правильно, в повному обсязі, самостійно.
Достатній	1	Завдання виконано правильно, використано незначну допомогу дорослого, що суттєво не вплинула на пізнавальну структуру завдання (додаткова установка на увагу, вказівка на наявність помилки, повторне виконання тощо).
Низький	0	Завдання виконано неправильно або не виконано взагалі, не зважаючи на суттєву допомогу педагога (спрощення мовленнєвого матеріалу, додаткові пояснення, виконання завдання за аналогією тощо).

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Діагностика рівня сформованості комунікативного компонента в дітей п'ятого року життя із загальним недорозвитком мовлення, розроблення рівнів і критеріїв його оцінювання дозволяє визначити актуальні рівні сформованості пізнавального та мовленнєвого розвитку, що лежать в основі комунікативного компонента мовленнєвої діяльності. Комплексне дослідження дає змогу визначити стійкі порушення механізмів мовленнєвої діяльності на невербальному та вербальному рівнях. Виявлені відхилення дають можливість констатувати стійкий і системний характер порушення комунікативного компонента мовленнєвої діяльності. Недостатній рівень сформованості окремих його складових спонукає до розробки змісту методики формування комунікативного компонента в дітей п'ятого року життя із ЗНМ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баловсяк Н. В. Формування інформаційної компетентності майбутнього економіста в процесі професійної підготовки: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / Н. В. Баловсяк / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. - К., 2006. - 334 с
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005.-1728с.
3. Рібцун Ю. В. Звукові намистинки. Формування мовленнєвої полікомпетентності дошкільників : навч.-метод. посіб. / Ю. В. Рібцун. – Тернопіль: Мандрівець, 2015. – 200с.
4. Соботович Е. Ф. Психолінгвистическая структура речевой деятельности и механизмы ее формирования / Е. Ф. Соботович. – К. : ІЗМН, 1997. – 44 с.

REFERENCES

1. Balovsiak, N. V. (2006) Formuvannia informatsijnoi kompetentnosti majbutn'oho ekonomista v protsesi profesijnoi pidhotovky [Formation of information competence of future economists in the course of training]: dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. Nauk. Instytut pedahohiky i psykhologhii profesijnoi osvity APN Ukrainy, Kyiv, 334 p. (In Ukrainian).
2. Velykyj tlumachnyj slovnyk suchasnoi ukrains'koi movy (2005) [Great Dictionary of Modern Ukrainian]. Uklad. i holov. red. V.T.Busel. Kyiv: Irpin': VTF «Perun», 1728p. (In Ukrainian).
3. Ribtsun, Yu.V. (2015) Zvukovi namystynky. Formuvannia movlennievoi polikompetentnosti doshkil'nykiv [Voice beads. Forming of speech competency preschool children]: navch.-metod.posib. Ternopil': Mandrivets', 200p. (In Ukrainian).
4. Sobotovych, E. F. (1997) Psykholynhvystycheskaia struktura rechevoj deiatel'nosti y mekhanizmy ee formyrovanyia [Psycholinguistic structure of speech activity and mechanisms of her forming]. Kyiv: IZMN, 44 p. (In Ukrainian).

РЕЗЮМЕ

Брушневская И. Обоснование критериально-диагностического комплекса изучения коммуникативного компонента у детей пятого года жизни с ОНР.

В статье автор обосновывает необходимость изучения сформированности коммуникативного компонента речевой деятельности у детей пятого года жизни с ОНР путем создания и применения критериально-диагностического комплекса на основе анализа и обобщения психолінгвистической, психолого-педагогической, лингвистической, логопедической, методической литературы. Разработанные уровни и критерии оценивания позволят в дальнейшем определить уровни сформированности познавательного и речевого развития, которые лежат в основе коммуникативного компонента речевой деятельности. На основе полученных результатов будет разработано содержание методики формирования коммуникативного компонента у детей пятого года жизни с ОНР.

Ключевые слова: коммуникативный компонент, речевая деятельность, общее недоразвитие речи, дети пятого года жизни.

SUMMARY

Brushnevskia I. The foundation of criteria-diagnostic complex of studying the communication component of five years old children with general underdevelopment of speech.

In the article the author justifies the necessity of studying the formation of the communicative component of language activity of five years old children with GUS through the creation and application of criteria-diagnostic complex on the basis of analysis and synthesis of the psycho-linguistic, psychological and pedagogical, linguistic, speech therapy, teaching literature.

Developed criteria and levels of rating will allow to define the levels of formation of cognitive and speech development, which are the basis of communicative component of language activity. On the basis of the received results the content of the method of forming the communicative component of five years old children with GUS can be developed.

The key message of the article is the importance of thorough research into the issue of the formation of a communicative component of five-year old children's speech activity when they have rudimentary speech abilities. In the foreground of the research is speech activity as a functionally complicated bi-directional process; the latter includes the skills, operations and habits being molded in the course of a pre-school children's development.

Special emphasis is made on Ye. Sobotovich's psycholinguistic model of speech activity and psychological mechanisms underlying its formation. The research provides the analysis of linguistic and communicative components of speech activity, both components being interdependent and closely interrelated.

The conclusion is drawn that the disorders of speech activity of the children with general underdevelopment of speaking abilities is caused by rudimentary nature of its structural component, which is manifested in the act of communication.

The research contains specific arguments to prove the advisability of pursuing research into a diagnosis of the formation of a communicative component of the speech activity of verbally-challenged children of precisely this age, i.e. 5 year's olds.

The topicality of studying the formation of a communicative component of the children with underdevelopment speech abilities is determined by its importance for an act of communication and transmission of information in the course of oral, mental and intellectual activity as well as the child's personal maturity.

Key word: *communicative component, speech activity, general underdevelopment of speech, five-year old children.*

УДК 376+37.015.3

Наталія Лещій

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ORCID ID 0000-0002-8843-7156

ХАРАКТЕРИСТИКА АЛГОРИТМУ ПЛАНУВАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ ДЛЯ ДІТЕЙ ІЗ КОМПЛЕКСНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

У статті охарактеризовано складові покрокового алгоритму планування комплексної фізкультурно-оздоровчої реабілітаційної програми для дітей із комплексними порушеннями психофізичного розвитку. Алгоритм може бути використаний у практичній роботі нещодавно створених в Україні навчально-реабілітаційних центрів. Автором описано поетапне застосування представленого алгоритму й надано визначення для кожного його етапу. Зосереджено увагу на можливих труднощах у процесі застосування пропонованого алгоритму та засобах їх подолання.

Ключові слова: *фізичне виховання, алгоритм, діти з комплексними порушеннями психофізичного розвитку, навчально-реабілітаційний центр.*

Постановка проблеми. Процес удосконалення навчання, виховання та психофізичної реабілітації дітей із комплексними порушеннями розвитку в нашій країні здійснюється відповідно до сучасних тенденцій світової педагогічної науки та практики. Відповідно до Закону України «Про загальну